Pomnik Żołnierzy Polskich na cmentarzu parafii Ducha Świętego w Chorzowie przy ul. gen. Henryka Dąbrowskiego 104

2025-09-04 08:52 Miejsca pamięci

Zadanie Renowacja Grobu Zbiorowego Wojennego 28 żołnierzy Wojska Polskiego z 66 i 75. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury - państwowego funduszu celowego.

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Pomnik – grób Żołnierzy Polskich – zlokalizowany na cmentarzu parafialnym przy bocznym wejściu od strony kościoła pw Ducha Świętego (zobacz plan pole czerwone)[1] wykonany został z czerwonego piaskowca wg projektu artysty rzeźbiarza Andrzeja Szczepańca. Odsłonięty w 32. rocznicę wyzwolenia Chorzowa 28 I 1977 r. Pomnik ma formę płaskorzeźby składającej się z czterech pól tworzących w przecięciach formę krzyża. Trzy części przedstawiają żołnierskiego orła zaś czwarta w lewej dolnej części ma wyrytą inskrypcję: „W hołdzie bohaterom poległym w obronie wolności. Społeczeństwo miasta Chorzowa”.

Pod pomnikiem umieszczono szczątki dwudziestu ośmiu żołnierzy, w tym piętnastu z 75. pp 23 Dywizji Piechoty Armii Kraków[2], uczestników kampanii wrześniowej 1939 r. Pierwotnie pochówki znajdowały się w czterech zbiorowych kwaterach, które oznaczone były krzyżami i tabliczkami. Dwie kwatery zawierały po pięciu zmarłych, trzecia z

siedmioma, zaś czwarta z pozostałymi, których nie udało się zidentyfikować. W sumie z imienia i nazwiska znanych jest osiemnastu żołnierzy, a ich imiona i nazwiska umieszczone były na metalowych tabliczkach. W przypadku niezidentyfikowanych na ich tabliczkach umieszczono napis: „Nieznany Żołnierz. Poległ w obronie Ojczyzny”. Pomnik w wojewódzkim rejestrze Miejsc pamięci oznaczony jest jako grób wojenny nr 6/22.

Lp.	Nazwisko[3]	Imię	Wiek	Stopień wojskowy [4] jednostka	Data i miejsce śmierci data pochówku
1.	Cebula (Cebulla)	Karol (Karl)	44 l.	szer. 75 pp	1.091939 Chorzów
2.	Chmielewski	Jan	bd	strz. 75 p.p.	1.09.1939 Chorzów
3.	Chrobok	Eryk (Erich)	32 l.	szer. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
4.	Dworaczek	Jan	44 l.	szer. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
5.	Gruszka (Gruschka)	Edward (Gerard)	bd	strz. 75 pp	3.09.1939 Chorzów
6.	Heinz	Edmund	bd	strz. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
7.	Kolonko	Maksymilian (Max)	bd	strz. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
8.	Kukowka (Kukułka)	Paweł	bd	strz. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
9.	Pociecha	Jan	35 l.	szer. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
10.	Schauder (Szander)	Teofil	25 l.	szer. 75 pp	1939 Chorzów 20.09.1939
11.	Skamel	Wiktor (Viktor)	35 l.	bd	bd
12.	Skorupka	Mieczysław	bd	szer.	1.09.1939 Chorzów
13.	Skóra	Jan	bd	bd	bd
14.	Sołtysek (Szołtysek)	Maksymilian (Max)	bd	strz. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
15.	Sroka	Stanisław	20 l.	szer. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
16.	Szampera	bd	bd	strz. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
17.	Tank (Tautz)	Brunon	bd	strz. 75 pp	1.09.1939 Chorzów
18.	Wolny	Franciszek	bd	strz. 75 pp	15.09.1939 Chorzów

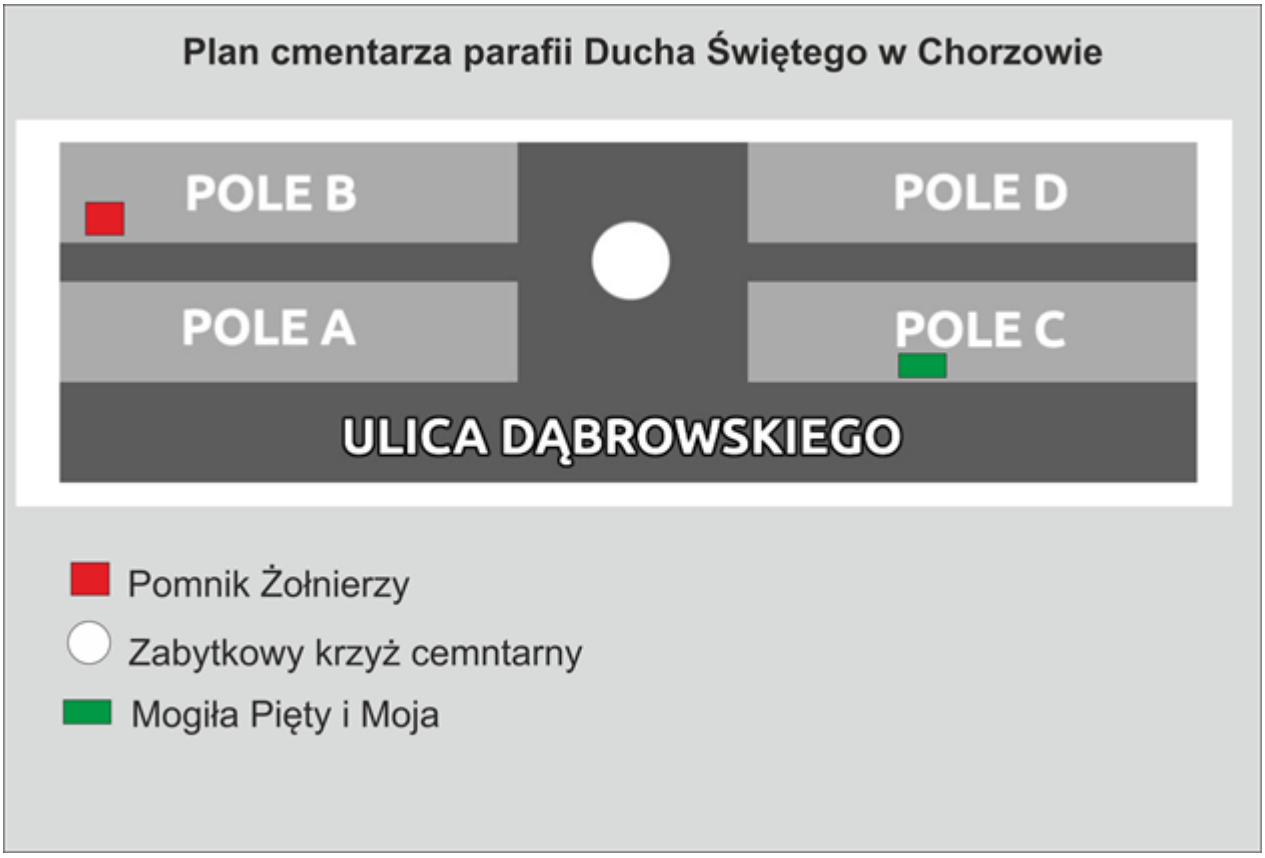

Na tym samym cmentarzu po prawej stronie wejścia głównego (zobacz plan pole zielone), znajduje się mogiła obrońców Chorzowa z września 1939 r. Pierwotnie były to skromne dwie połączone mogiły wykonane z betonowej opaski i drewnianego krzyża z umieszczoną na nim tablicą inskrypcyjną. W mogile pochowanych zostało dwóch chorzowskich harcerzy, obrońców Chorzowa z września 1939 r. Obecnie miejsce upamiętnione zostało trwałym pomnikiem wykonanym w 2016 r. w formie pionowych granitowych płyt, opaski oraz płyty dzielącej ułożonej płasko pośrodku grobu. Na środkowej pionowej płycie wygrawerowany został harcerski krzyż a pod nim inskrypcja: Tu spoczywają harcerze Henryk Pięta 31 V 1919 – 5 IX 1939; Marian Moj 20 XI 1919 – 3 IX 1939. Polegli w obronie Chorzowa w walce z niemieckim najeźdźcą we wrześniu 1939 roku. Cześć ich pamięci. Dodatkowe upamiętnienie znajduje się w miejscu ich śmierci na budynku przy ul. Stefana Żeromskiego i Wolności 44 gdzie umieszczono w 1946 r. granitową tablicę pamiątkową. Na tablicy obok H. Pięty i M. Moja widnieje jeszcze nazwisko Jana Marca, którego grobu dotychczas nie udało się zlokalizować.

Opr. Adam Lapski
Stowarzyszenie Miłośników Chorzowa im. Juliusza Ligonia

Materiały źródłowe i wybrana bibliografia

Źródła archiwalne

Karta ewidencyjna miejsca pamięci nr 6/22.

Archiwum Urzędu Miasta Chorzów.

Archiwum parafii św. Jadwigi Śląskiej oraz parafii Ducha Świętego w Chorzowie.

Archiwum prywatne autora.

Ważniejsze publikacje

Chorzów. Przewodnik po miejscach pamięci narodowej, Chorzów 1987, s. 31.

Gnat-Wieteska, Z., 66 Kaszubski Pułk Piechoty im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Pruszków 2020.

W dniach 32 rocznicy wyzwolenia naszych miast; [w:] Goniec Górnośląski, nr 5(1050), 8.02.1977, s. 1,3.

Jankiewicz, W., Zarys historii wojennej pułków polskich 1918-1920. 66 Kaszubski Pułk Piechoty imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa 1929.

Lapski, A., Spacery ulicami Chorzowa, Chorzów 2023, s. 35.

Liczba, R., Chorzów A.D.2000, nietypowy przewodnik po mieście dla młodzieży i dorosłych, Chorzów 2000.

Ligenza, M., Szopa, R., Chorzów – Miejsca pamięci narodowej, Chorzów 2006, s.11.

Pleń, Z., Miejsca pamięci, Chorzów (mps w posiadaniu autora).

Szostek, L., Zarys historii wojennej pułków polskich w kampanii wrześniowej. 75 Pułk Piechoty. Pruszków 2013..

[1]Cmentarz założony w 1911 r., jako cmentarz zapasowy dla parafii św. Jadwigi Śląskiej, mający powierzchnię ok. 1,4 ha. Z chwilą erygowania w latach 50. ubiegłego wieku parafii pw. Ducha Świętego cmentarz stał się jego administratorem a od 1998 własscicielem.

[2]W publikacji Ligenzy i Szopy „Chorzów – Miejsca Pamięci Narodowej, jak i w karcie ewidencyjnej miejsca pamięci nr 6/22 podano, że mogiła skrywa szczątki również żołnierzy z 66 pułku piechoty. Nie udało się tej informacji potwierdzić. Z dostępnych źródeł dotyczących historii 66 pułku piechoty wynika, że nie brał on udziału w kampanii wrześniowej na terenie Górnego Śląska. Powstał on jesienią 1919 r. w Poznaniu jako 66 Kaszubski Pułk Strzelców im. marszałka Józefa Piłsudskiego. Zarówno kadra, jak i szeregowi pochodzili z Kaszub i Pomorza. Mogło się zdarzyć, że któryś z żołnierzy chorzowskiego 75 pułku piechoty służył w 66 pułku. W historii kaszubskiego pułku pojawia się również 65 pułk piechoty. Mogło to spowodować pomyłkę i przyjęto, że 65 to pułk 75 piechoty. Kwestia ta wymaga podjęcia dalszych badań historycznych.

[3]W źródłach część imion i nazwisk posiada różną formę zapisu.

[4]Nazwy stopni wojskowych w piechocie: strzelec (strz.) - szeregowy; starszy strzelec (st. strz.) - starszy szeregowy.

W HOŁDZIE
BOHATEROM
POLEGŁYM
W OBRONIE
WOLNOŚCI
SPOŁECZEŃSTWO
MIASTA
CHORZOWA

W HOŁDZIE
BOHATEROM
POLEGŁYM
W OBRONIE
WOLNOŚCI
SPOŁECZEŃSTWO
MIASTA
CHORZOWA

TU SPOCZYWAJĄ
HENRYK PIETA
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI

CZUJ
WAĆ
TU SPOCZYWAJĄ
HARCERZE
HENRYK PIĘTA
31 V 1919 - 5 IX 1939
MARIAN MOJ
20 XI 1919 - 3 IX 1939
POLEGLI
W OBRONIE CHORZOWA
W WALCE
Z NIEMIECKIM NAJEŹDŹCĄ
WE WRZEŚNIU 1939 ROKU
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI